

Autoritære tendenser og angreper på Hambro.

8 artikler om „Kretsens erobringstokt“

Av
Direktor Lorenz Vogt

VII

Kretsens voksende maktbyrde under okkupasjonen er et psykologisk og politisk interessant fenomen. Det er menneskelig forståelig, betinget av situasjonen. De fleste har en liten diktor i magen. Den anledning den får til utlovelse kan være forskjellig. Det er sig ikke rakte et okkupasjonsstid gav alle autoritære tendenser gode vekstivkår, på begge sider av kamp-linjen.

Men hertil kommer en meget væsentlig ting. Det demokrati og spesielt den parlamentarisme, for hvilken der blev kjempet under okkupasjonen, var slett ikke uomtvistede begreper for krigen. Begjelringen for strilingsstyret var ikke alment og særlig ikke i Oslo-kretser. Stortingets navn blev ikke alltid nevnt med ærefrykt, og stortingsmennene blev ikke alltid omtalt med ærbødighet. Det var og er velkommen for mange å få anledning til å tale om det „prostituerte“ og „skandaliserte“ Storting.

Parlamentarismen blev innført av Venstre ved Riksstetten i 1884. Den blev straks om enn ikke med særlig varme, akseptert av Høire. Men de to eneste da eksisterende partiers stilling til parlamentarismen var høist forskjellige. For Venstre var parlamentarismen et våben i kampen mot unionen og kongemakten. Av Høire blev den god-tatt, som en styreform, som man dog mente frangte adskillige korrektiler.

Efter 1905 bortfalt etterhvert Venstres interesse for parlamentarismen som våben. Der var ikke lenger noen union eller annen statsmakt å kjempe mot. For Høire var parlamentarismen fremdeles en styreform, men en høist ufullkommen sådan, som man ikke ønsket å få forbedret. Man savnet herudi både klarsyn og politisk makt. Begjelringen for parlamentarismen blev innen alle deler av folket betinget. Det var visstnok først efter siste verdenskrig at dr. Scharffenberg slengte ut sitt Quo vadis Norge? Hvor går Norges vei.

En spørsmål blev reist allerede for en menneskealder siden. Det var 40 år siden statsråd Arctander i et foredrag i Studentersamfundet ikke fant stort annet forsvar for parlamentarismen enn at ennå hadde man ikke funnet noen bedre form for folkestyre.

Forsvaret repet ingen begeistring, men var i sig selv godt nok. Spørsmålet om parlamentarismens berettigelse var under drøftelse allerede før krigen 1914—1918. Den berørte hele folket. Det rykket oss inn på livet i mellomkrigsperioden, i forbindelse med spørsmålet om liberalismens berettigelse eller fallit. Og spørsmålene reiste sig for alle kanter.

Professor Fredrik Stang har i sin bok fra hans politiske tid fremhevet de dyndkvalitetene som gjorde sig gjaldende innen Arbeiderpartiet. Trammøis dynamiske bølger, som var velvære i bakgrunnen i mellomkrigsperioden. Men det var det

inger innen borgerkapet førte Høire i mellomkrigsperioden en meget bestemt politikk, båret av troskap mot forfatningen. Bl. a. var „Aftenpostens“ opptreden under chefredaktør Næss ledende av gjørendene betydning. Høire stod meget på grunnlag av de gamle „Kjønningsveninger“. Selv om betegnelse „Kjønn“ er partiet blitt en tradisjon. Og så de store næringsorganisasjoner hadde sine indre kamper for å bevare sin politiske uavhengighet for kretsen, som i dem så redskapet til politisk makt. Stillingen blev høist.

I Kretsens opptreden mot Stortinget, mot landets eneste lovlige regjering, mot de folkevalgte kommunestyre, kjemper man igjen autoritære tendenser.

Det har i kretser, som selv ikke har vært fremmed for anti-parlamentarisk tankegang i den siste tid vært middene å skjelle ut særlig Thagaard, men også jeggeringen for ny-nazisme. Som alle skjellsord er dette betydningstomt og egnet til å forvirre begrepene. Med nazismen forbindes vi idag visse begreper, om tortur, gasskammer, piggetråd og konsentrasjonsleirer. Disse ting er så fællitret i vår tankegang, at de ler sig ikke adskillige fra nazismens ideologi som akademisk debattgrunnlag. Derfor er det galt å kalle med begrepet, når det ikke er ment også å omfatte nazismens voldelige utskelsler.

Men Kretsens kamp mot folkestyret var forbundet med visse avvisende slagord, som viser dens maktendenser. Forførende er dens slagord: „Hjemmefronten har mennene. Hjemmefronten kjemper mennene og Hjemmefronten vil vite å sette dem inn på rette plass.“ I et demokratisk samfund er det folket i valg- og utpeker mennene. Det er av konføianser med landets lovlige Storting at regjeringen utgår. Det er ikke kongen i statsråd som setter menn og kvinner inn på deres rette plass i den offentlige administrasjon. Som alle autoritære partier bygger Kretsen på personer og ikke på prinsipper. Betegnende er følgende uttalelse: „Det er ikke mellom partier og partieres skiller et parti med mellom gode og dårlige nordmenn. (Er det ubestridt å antyde at Kretsen regner sig selv til de gode?). Kvallitet og karakter har gjort utslaget, men ikke tyansen i samfundslsyn.“

Vi finner den samme tankegang i uttrykkene: Der er bare ett parti, Hjemmefronten.

Det er denne manglende på forståelse av kretsens spill i et hvert samfund, som har forledet så mange til å tro på „enpartisystemet“, på „det samfundsbærende partiet“ eller „det statsbærende partiet“. Man forstår ikke at alle partier er samfundsbærende, hver ut fra sine forutsetninger. Staten bæres opp av alle partiers høist varierende innsats. Er man grepet av enpartisystemet kan man sluke alt — også den sterke mann og hvad dermed følger. Det er nyanens i samfundsoptatninger som skaper skillene. Men inden alle partier vil man finne gode og dårlige eller mindre gode mennesker. Kjennsdriften vil være tilfældig fordelt mellem partierne. Dette

DAGENS TANKEKORN

„Er om I elsker dem som elsker eder, hvad lønn har I da? Gjør ikke også toderne det samme? Mt. 5, 46.“

Da Jesus Kristus gikk omkring her nede på jorden gav han mange en gang uttrykk for hvordan vi skulde legge vårt liv an. Mange ganger blev hans form så tilspisset og tindrende klar, at han aldri kan gå ut av minnet, er den først kommet der inn.

Han gav oss ordet om så elske våre fiender, gjøre vel mot dem som hater oss og så for dem som forfølger oss. Kan noe settes mere på spissen enn Mesteren har gjort det her? Har du en gang søkt efter et løsen, så kan vi ikke retusjere bort det som stes oss her.

De aller fleste mennesker får en eller flere fiender, mennesker som vil oss hjerfellig ond. Hvis vi blev ideelle mennesker, som ingen kunde å si annet enn godt om, så vilde vi ikke av den grunn få bare venner. Tvertimot, vi vilde få flere sett av oplagte uvenner. La et menneske være en merkelig personlighet, han skal bli beriket med flere fiender enn andre. La ham bli — og la ham være et markert kristent menneske, han vil få mange motstandere i flere leire.

Men hvad skal vi gjøre? Vi skal slippe til Jesus Kristus og Guds ånd. Da blir det uoverkommelige mulig. Da kan vi bestare det onde med godt. Vi lofles op over smusset, op over de lumke bakbånd, op over intrigene. Vi får kraft til å bestare med en annen slags mynt. Vi får det sinn som kan være rennlig mot alle, ikke bare mot dem som vi synes vi skal gi noe, fordi de har vært elskverdige mot oss.

at han var den beste formann i stortingsmennenes uorganiserte, men mektige lagforening.

Trykkes inntrengen 9. april, okkupasjonstiden, som også frigjøringen, kalle på et det beste i hans karakter og utleste de rikeste sider av hans mange evner. Ved meddelelsen om trykkes inntrengen fortrøpelig han spontant og handlet uten betænning. Hans handledyktighet som ingen bestemt i historiens løp. Den dag var æren hans.

Av samtlige dokumenter holder Inet mål med de stenografiske referater fra stortingsmøtene på Hamar og Elverum 9. april (Stortingsdokument nr. 2, 1945). I få hektiske timer blev grunnlaget for den politikk som blev bestemt for de kommende 5 lange år. I disse år forblev Hambro Høire-representanten uten å møte noen stilling, som kunde endre denne hans for landet betydningstulle position. Merkelig uberørt av alle forhold ute og hjemme løstholdt han de konstitusjonelle former, såvel når det gjaldt regjering og Storting som Høirested. Hans bevisste hevdelse av de konstitusjonelle former reddet ved frigjøringen vår folkestyre mot alle overgrep fra autoritært innstilte mennesker.

Det er blitt at Kretsen som efter års fremmet maktutlovelse så sine oppgaver kryssat, reagerte. Dens forførende har senere vært merkbare. Men som tvilre i sin tid avviste Fedrelands-

„Prisovertredere må behandles som almindelige kriminelle forbrytelse“
„Arbeiderbladet, strengt“
De skal bli interessant å se om ossen tar konsekvensene av denne lære overfor dem som utenom tariffavtalene tilfonger sig høyere pris på arbeidskraften.
101992

Motorsykkelen — det farligste trafikkmiddel.

(HP). Uten sammenligning er motorsykkelen de farligste trafikkmidler for dem som kjører med dem, blir det fremhevet i det danske „Ugeskrift for Læger“. Denne påstand er bygget på en undersøkelse som løse Kay Schourup har foretatt i forbindelse med 80 ulykker som har hendt med motorsykler og som har krevet 82 dødsfere i København fra 1930 til 1946.

De danske assuranceselskap har i anledning av denne undersøkelse tatt op spørsmålet om hvad det kan gjøres for å hindre de mange dødsfall som følge av motorsykeulykker. Det blir fremhevet at det mest effektive er å få motorsyklister til alltid å bruke hjelm når de kjører. Det vil virke til å mildne virkningene av kraniebrud o. lign.

Et par britiske læger som har arbeidet med det samme spørsmålet, hevder at hvis man fikk innført hjelmer som standardutstyr for alle motorsyklister, vilde resultatet bli en betydelig besparelse av liv, arbeidsliv og sykehusophold.

Dr. Schourup uttalte at over halvparten av de drepte motorsyklister vilde ha unngått døden hvis de hadde vært utstyrt med motorsykelhelmer i ulykkesølekket.

på å oppta et forsvar for Storting og Regjering, de disse var mindre populære. Det forklarer meget, men situasjonen tør nu være en annen. Almenhetens reaksjon er nu en annen. Selv om man ikke tilliger Stortingets opptreden i 1940, forstår man da vanskeligheten det arbeidet under. For Stortinget i 1940 har dessuten Arbeiderpartiet i første rekke ansvaret. Av de 191 medlemmer tilhørte de 71 Arbeiderpartiet. Det var partiet beste man Kretsens forsvar i utøvelse av dette som „prostituert“ kan neppe vinne Arbeiderpartiets bifall. I ennu høyere grad gjaldt dette regjeringen i London, for hvilken Arbeiderpartiet har ansvaret — ene og udel.

Med fremtiden for øie, er det norske folk idag i forsøke rekke interessert i at det en gang for alle slås fast, at ansvar på forsvarstiden med Høire mulier ikke vil bli. Den som ønsket forordning: får gå vegen om valg.

Man kan reise spørsmålet Quo vadis Norge? Svaret bør under alle omstendigheter bli: Norge vel blir lovens LORENTZ VOGT.

Alle norske militære styrker i Nordishavet trukket tilbake.

Norske militære styrker, som efter friatferingene oppholdt sig på Spits-

KEI
ET
slik
sig si
forkla
kem
ment
tiner
Jær
elske
å inn
SPØ
HYTT
Sp
tom
Jeg
om
konta
dispe
den
lig
dr
hytt
over
nu
dispe
etend
at ha
Jeg
et
som
det
S
mal
oprin
er a
få re
vidt
på
åren
vedf
derf
av d
tårad
stano
TAK
Sp
pråk
fra f
S
kunn
graf
over
pers
svoc
de e
det
odel
sagt
KR
S
ersta
blitt
skert
felle
ning
S
ning
gjors

HYTTE... Spørsmål på... Den... Kontrak... disponis... den dav... lig... tusa... drage... hyltelor... over til... nu og... disposis... elendom... at han... jeg har... et sikt... som ha... det lex... Sy a... små be... opprin... er av... på rede... vidt de... ele... bes... vedfor... derfor... av de... tilråde... stand... TAKS... In... fra fu... S... kunne... graf i... overdr... person... svogre... de elle... det er... odels... sagt b... KRIG... Sp... erstat... blitt o... skerte... felle... nink... S... ning i... klorn... De mi... or De... et sk... stiede... umide... traff... part... saker... det si... or D... I a fa...

De danske assuranceselskaber har i anledning af denne undersøgelse lagt op spørsmål om hvad det karrige er for å hindre de mange dødsfald som følge av motorcykkelulykker. Det blir fremhevet at det mest effektive er å få motorcyklister til alltid å bruke hjelmer når de kjører. Det vil virke til å minne virkningene av kraniebrudd o. lign. Et par britiske leger som har arbeidet med det samme spørsmålet, hevder at hvis man fikk innført hjelmer som standardutrusting for alle motorcyklister, vilde resultatet bli en betydelig besparelse av liv, arbeidsliv og sykehusophold. Dr. Schourup uttaler at over halvparten av de dreptede motorcyklister vilde ha unngått døden hvis de hadde vært utrustet med motorcykelhelmer i uløseliglekket.

Ikke en den grunn til bare tenne. Tvertimot vil vilde få flere til å opplytte seg. La et menneske være en merkelig personlighet, han skal bli beriket med flere flender enn andre. La ham bli — Og la ham være et markert kristen menneske, han vil få mange motstandere i flere leire. Men hva skal vi gjøre? Vi skal slippe til Jesus Kristus og Guds ånd. Da blir det uoverkommelig mulig. De kan vi bevare det om vi med god vilje løstes opp over smusset, opp over de lumskede bakhold, opp over intrigene. Vi får kraft til å bevare med en annen slags mynt. Vi får det sinn som kan være vennlig mot alle, ikke bare mot dem som vi synes vi skal gi noe fordi de har vært elskverdige mot oss.

sagt, at han var den beste formann i stortingsmennenes uorganiserte, men mektlige fagforening. Tykernes inntrengen 9. april, okkupasjonstiden, som også frigjøringen, kalte på alt det beste i hans karakter og utløste de rikeste sider av hans mange evner. Ved meddelelsen om tyskerens inntrengen reagerte han spontant og handlet uten betenking. Hans handledyktighet den morgen bestemte historiens forløp. Den dag var æren hans. Av sømlige dokumenter holder i et stort med de stenografiske referater fra stortingsmøtene på Hamar og Elvetun 9. april (Stortingsdokument nr. 2, 1945). I få hektiske timer blev grunnlaget for den politikk som blev bestemmende for de kommende 5 lange år. I disse år forblev Hambro Første- og andre visepresident uten å motta noen stilling, som kunde endre dennes hans for landet betydningsfulle posisjon. Mestelig uberoert av alle forhold ute og hjemme fastholdt han de konstitusjonelle former, såvel når det gjaldt frigjøring og Storting som Holstereit. Hans bevisste henvendelse av de konstitusjonelle former reddet ved frigjøringen det folkestyre mot alle overgrep fra autoritært innstillede mennesker.

Alle norske militære styrker i Nordishavet trukket tilbake. Norske militære styrker, som etter frigjøringen har oppholdt sig på Spitzbergen og Jan Mayen, er nu trukket tilbake, erlater Norges Pressekontor i Hærens Overkommando. Tilbaketrekningen er skjedd i løpet av sommeren, og de siste mannskaper kom til Norge fra Jan Mayen for kort tid siden. Det har vært helt ubetydelige vaktstyrker som har ligget oppe i Nordishavet siden frigjøringen og soldatene har vært opplært med vanlige militære vaktoppgaver.

Hans og Grete. Boken av oversendte Stortingets prokollkomité. Man kommer ikke utenom dens behandling i Odelstinget. Hambro vil her, sammen med andre, få anledning til å utdype forholdene ved frigjøringen og Kretsens manipulasjoner før, under og etter frigjøringen. Man vil sikkert få støtte av alle de gamle og unge politikere, som i Grunnloven ser basis for demokratiet. Når statsminister Nygaardsvold noe overraskende mottok gjenvalg høsten 1945, var det sikkert vært i forståelse av at også han hadde en oppgave å løse i denne forbindelse. De konstitusjonelle former måtte der verne om. Det kalte på den gamle demokrat. Arbeiderpartiets stilling er forevrig en såledesomligg. En del av partiet synes også å være av Kretsen. Alment har man vel sagt vært noe mindre lystre

Men Kretsens kamp mot folkestyret var forbundet med visse sværende slagord, som viser dens maktlindenser. Forferdede er dens slagord: «Hjemmefronten har mennene. Hjemmefronten kjennar mennene og Hjemmefronten vil vite å sette dem inn på rette plasser i et demokratisk samfund er det beste valg som utpeker mennene». Ved konferanser med landets politikere i Stortinget og regjeringen utgår det om Anders Kongen i statsråd som en av de menn og kvinner inn på døren til den offentlige administrasjon. En alle autoritære partier bygget Kretsen på personer og ikke på ideer. Betegnende er følgende uttalelse: «Det er ikke mellom partier og partigrænser som det er gått, men mellom gode og dårlige nordmenn. (Er det ubeskjedit å antyde at Kretsen regnet sig selv til de gode?). Kvættet og karakter har gjort utslaget, men ikke nyansen i samfundssyn». «Vi finner den samme tankegang i uttrykket. Der er bare ett parti, Hjemmefronten.

Det er denne mangel på forståelse av kretsens spill i ethvert samfund, som har forledet så mange til å tro på «enpartisystemet», på «et samfundsbevarende parti» eller «et statsbevarende parti». Man forsøker ikke at alle partier er samfundsbevarende, hver ut fra sine forutsetninger. Staten bæres oppe av alle partiers helst varierende innsats. Er man grepet av enpartisystemet kan man sluke alt — også den sterke mann og hvad der med følger. Det er nyansene i samfundsopfatninger som skaper skillene. Men innen alle partier vil man finne gode og dårlige eller mindre gode mennesker. «Kjønnsdriften tør være likelig fordelt mellem partiene», svarte engang Friele en ivrig hollremann som vilde han skulle angripe en noe uheldig motstander. Der ligger en dyp sannhet heri.

Kretsen bygget på sin egen og sine nærmestes fortrefelighet og andre dårlighet. Den første har man aldri ønsket nærmere bevis, den siste menig man det var overflødig å bevis. Ut fra denne grøvsortering fant den det berettiget å tilkjenne lov og Grunnlov for å fremme sin makt. Overfor denne optreden blev de gamle politikere Kretsens viktigste motstandere. De gamle politikere var vokset opp i troskap mot Grunnloven og forfatningen. Hvor meget deres syn enn kunne divergere overfor livets realiteter, var deres syn på forfatningen det samme. Deres selvskrevne løser var og blev Stortingets mangesatte første- og andre visepresident Hambro — som det likeså naturlig blev Kretsens ønske å fjerne. Hambro har vært en omvunnet mann i norsk politikk. Det vil leppe falle noen inn å påstå at angrepene alltid har vært ubereitligede. Hans styrke har i fremtredende grad vært formen. Som stortingspresident blev han en varm forsvarer av Stortinget, det verdige statsmakten. Det her med en blanding av malice og blanding var

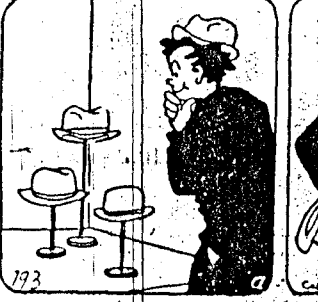
Parlamentarismen blev innført av Venstre ved Riksforsamlingen i 1814. Den blev straks om enn ikke med smerteløse akseptert av Høire. Men de to eneste da eksisterende partiers stilling i parlamentarismen var helst forskjellig. For Venstre var parlamentarismen et våben i kampen mot unionen og kongemakten. Av Høire blev den godtatt som en styreform, som man dog mente trengte adskillige korrektiler. Etter 1805 bortfalt etterhvert Venstres interesse for parlamentarismen som våben. Der var ikke lenger noen union eller annen statemakt å kjempe mot. For Høire var parlamentarismen fremdeles en styreform, men en helst ufullkommen sådan, som man ikke ønsket å få forbadet. Man søvnet her til på å klarsyn og politisk makt. Begjæring for parlamentarismen blev innen alle deler av folket betinget. Det var visnok først etter siste verdenskrig at dr. Scharffenberg slengte ut sitt: Quo vadis Norvegia? Hvor går Norges vei?

Men spørsmålet blev reist allerede for en menneskealder siden. Det var 40 år siden statsråd Arnlender i et foredrag i Studentersamfundet ikke fant stort annet forsvar for parlamentarismen enn at ennå hadde man ikke funnet noen bedre form for folkestyre. Forsvaret repert ingen begjæring, men var i sig selv godt nok. Spørsmålet om parlamentarismens berettigelse var under drøftelse allerede før krigen 1914—1918. Den berørte hele folkestyret. Det rykket oss inn på livet i mellomkrigsperioden, i forbindelse med spørsmålet om liberalismens berettigelse eller fall. Og spørsmålene sloste sig fra alle kanter.

Professor Fradrik Stang har i sin bok fra hans politiske tid fremhevet de dyndikalistiske tendenser som gjorde sig gjeldende innen Arbeiderpartiet. Trasmøls dynamitt i borchellene var vel et tilbakelegt standpunkt i mellomkrigsperioden. Men begrepet «direkte aksjon» hadde «nu» en viss klang i arbeiderkretsene. Dets uttrykslistering var de utvilske stråket. Der forekom også arbeideropmærser i militære formasjoner, selv om man nu gjerne vil glemme dem.

På den annen side hadde man den norske legion. Der var dem som tok Karl Meyers skusspiller Eide og sirkusdirektør Nørbach alvorlig i deres politiske roller. Man hadde pryate komiteer som mente å kunne øve politisk innflydelse ved sine pengebidrag og avismanipulasjoner. Man hadde det sterke autoritært pregede Fedrelandslag som skulde ha politisk makt uten å stille kandidater til Storting eller til kommunestyre. Man søkte makt uten ansvar. Etter frigjøringen har man fra Arbeiderpartihold søkt å gjøre Høire ansvarlig for disse bevegelser. Det har vært henrykt til at Høire, i tilfelle delvis, har søkt sine liberegere innen de samme kretsler som har sin utslutning til de mange rare bevegelser. Påstanden er uten mening. Gerhardson og Furubottnen søker sin tilslutning innen de samme kretsler. De kjemper om de samme tilhepene. Men derfor kan man ikke gjøre Gerhardson ansvarlig for Furubottnens politikk. Tvertimot kan man si at motstanderne av den kamp har vært de parlamentariske strøm-

Hans og Grete

Min gamle Borovina — Jamen trenger du en ølpløse — Jeg sendt den gjennom posten — Jeg tror jeg bringer ut i det i du skulde i dag! — (nr. 3)